

Veri Tabanı Sistemleri

Eşzamanlı Çalışma

H. Turgut Uyar Şule Öğüdücü

2002-2016

1 / 44

License

© 2002-2016 T. Uyar, Ş. Öğüdücü

You are free to:

- Share – copy and redistribute the material in any medium or format
- Adapt – remix, transform, and build upon the material

Under the following terms:

- Attribution – You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
- NonCommercial – You may not use the material for commercial purposes.
- ShareAlike – If you remix, transform, or build upon the material, you must distribute your contributions under the same license as the original.

For more information:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Read the full license:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode>

2 / 44

Hareket Yönetimi

- birden fazla işlemin topluca yapılması gerekebilir
- bir işlemin yapılıp diğerlerinin yapılmaması tutarsızlık yaratabilir
- **hareket**: bir işin mantıksal bir birimi
- birden fazla işlemin topluca yapılması garanti edilemez
- en azından değişikliklerden önceki duruma dönülebilmeli

3 / 44

Hareket Örneği

- bir banka hesabından diğerine para aktarma

```
UPDATE ACCOUNTS SET BALANCE = BALANCE - 100
WHERE ACCOUNTID = 123
```

```
UPDATE ACCOUNTS SET BALANCE = BALANCE + 100
WHERE ACCOUNTID = 456
```

4 / 44

Hareket Özellikleri

- ▶ bölünmezlik: ya tam yapılır, ya hiç yapılmaz
- ▶ tutarlılık: bir tutarlı durumdan diğer bir tutarlı duruma geçiş
- ▶ yalıtım: sona ermemiş bir hareketin işlemlerinin diğer hareketleri etkileyip etkilemediği
- ▶ kalıcılık: bir hareket sonlandırıldıktan sonra sistem çökse de verilerin zarar görmemesi

5 / 44

SQL Hareketleri

- ▶ başlatma
`BEGIN [WORK | TRANSACTION]`
- ▶ sonlandırma
`COMMIT [WORK | TRANSACTION]`
- ▶ vazgeçme
`ROLLBACK [WORK | TRANSACTION]`

6 / 44

Hareket Örneği

```
BEGIN TRANSACTION
ON ERROR GOTO UNDO
UPDATE ACCOUNTS SET BALANCE = BALANCE - 100
  WHERE (ACCOUNTID = 123)
UPDATE ACCOUNTS SET BALANCE = BALANCE + 100
  WHERE (ACCOUNTID = 456)
COMMIT
...
```

```
UNDO:
ROLLBACK
```

7 / 44

Sistemin Düzeltilmesi

- ▶ bir hareket sürerken sistemin çöktüğünü düşünün
- ▶ bellek tamponlarındaki veriler diske yazılmamış durumda
- ▶ kalıcılık nasıl sağlanacak?
- ▶ veri, sistemde başka yerde yazılı verilerden türetilmeli

8 / 44

Günlük

- ▶ **günlük** her işlemten etkilenen her çoklunun işlemten önceki ve sonraki değerlerini tutar
- ▶ **günlüğe önceden yazma kuralı:**
hareket sonlanmadan önce günlük fiziksel ortama yazılmalı
- ▶ günlük kayıtlarına erişim işlemin doğası gereği ardışıl

9 / 44

Denetim Noktaları

- ▶ belli aralıklarla günlükte **denetim noktaları** oluşturulur
- ▶ bellek tamponlarındaki veriler fiziksel ortama yazılır
- ▶ denetim noktası günlüğe not edilir
- ▶ o an sürmekte olan hareketler not edilir

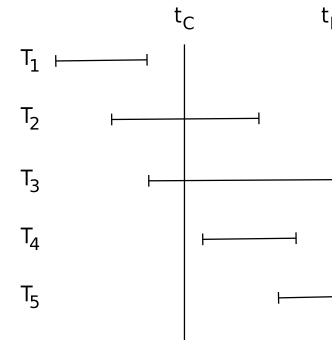
10 / 44

Düzeltilme Listeleri

- ▶ aksaklıktan sonra hangi hareketler geri alınacak, hangileri sonlandırılacak?
- ▶ iki liste oluştur: *geri alınacaklar* (G), *yineleneceler* (Y)
- ▶ t_C : günlükte kayıtlı son denetim noktası
- ▶ t_C anında etkin olan hareketleri G'ye ekle
- ▶ t_C 'den başlayarak kayıtları ileri doğru tara
- ▶ başlayan bir hareketle karşılaşırsan G'ye ekle
- ▶ biten bir hareketle karşılaşırsan Y'ye geçir

11 / 44

Düzeltilme Örneği

- ▶ t_C :
 $G = [T_2, T_3]$ $Y = []$
- ▶ T_4 başladı:
 $G = [T_2, T_3, T_4]$ $Y = []$
- ▶ T_2 bitti:
 $G = [T_3, T_4]$ $Y = [T_2]$
- ▶ T_5 başladı:
 $G = [T_3, T_4, T_5]$ $Y = [T_2]$
- ▶ T_4 bitti:
 $G = [T_3, T_5]$ $Y = [T_2, T_4]$

12 / 44

Düzeltilme Süreci

- ▶ kayıtları günlük sonundan geriye doğru tara
- ▶ G'deki hareketlerin yaptıkları değişiklikleri geri al
- ▶ kayıtları ileriye doğru tara
- ▶ Y'deki hareketlerin yaptıkları değişiklikleri yinele

13 / 44

İki Aşamalı Sonlandırma

- ▶ farklı kaynak yöneticileri var
- ▶ geri alma - sonlandırma sistemleri ayrı
- ▶ etkilenecek veriler farklı kaynak yöneticilerinde
- ▶ ya hepsinde birden sonlandırılacak ya da hepsinde birden geri alınacak
- ▶ eşgüdüm sağlayıcı

14 / 44

Protokol

- ▶ eşgüdüm sağlayıcı → katılımcılar: hareketle ilgili bütün verilerin kayıtlarını kalıcı ortama yaz
- ▶ eşgüdüm sağlayıcı → katılımcılar: hareketi başlat ve sonucu bildir
- ▶ bütün katılımcılar başarılı: başarı
- ▶ diğer durumda: başarısız
- ▶ başarı ise: eşgüdüm sağlayıcı → katılımcılar: sonlandır
- ▶ başarısız ise: eşgüdüm sağlayıcı → katılımcılar: vazgeç

15 / 44

Kaynaklar

Okunacak: Date

- ▶ Chapter 15: Recovery

16 / 44

Eşzamanlı Çalışma

- ▶ eşzamanlı çalışan hareketler nedeniyle çıkabilecek sorunlar:
- ▶ yitirilen güncelleme
- ▶ kesinleşmemiş veriye bağımlılık
- ▶ tutarsız çözümleme

17 / 44

Yitirilen Güncelleme

Hareket A	Hareket B
...	...
RETRIEVE p	...
...	...
...	RETRIEVE p
...	...
UPDATE p	...
...	...
...	UPDATE p
...	...

18 / 44

Kesinleşmemiş Veriye Bağımlılık

Hareket A	Hareket B
...	...
...	UPDATE p
...	...
RETRIEVE p	...
...	...
...	ROLLBACK
...	...

19 / 44

Tutarsız Çözümleme

- ▶ hesap toplamı: acc1=40, acc2=50, acc3=30

Hareket A	Hareket B
...	...
RETRIEVE acc1 (40)	...
RETRIEVE acc2 (90)	...
...	...
...	UPDATE acc3 (30 → 20)
...	UPDATE acc1 (40 → 50)
...	COMMIT
...	...
RETRIEVE acc3 (110)	...
...	...

20 / 44

Conflicts

- ▶ A okuyor, B okuyor: sorun yok
- ▶ A okuyor, B yazıyor: yinelenemez okuma (tutarsız çözümleme)
- ▶ A yazıyor, B okuyor: kirli okuma (kesinleşmemiş veriye bağımlılık)
- ▶ A yazıyor, B yazıyor: kirli yazma (yitirilen güncelleme)

21 / 44

Locking

- ▶ hareketler üzerinde işlem yapacakları çokluları kilitlesinler
- ▶ **okuma** kilidi (S)
- ▶ **yazma** kilidi (X)

22 / 44

Kilit İstekleri

kilit tipi uyumluluk matrisi

	X	S	-
X	H	H	E
S	H	E	E

- ▶ okuma kildi varsa: sadece okuma kilidi istekleri kabul edilir
- ▶ yazma kilidi varsa: bütün kilit istekleri reddedilir

23 / 44

Kitleme Protokolü

- ▶ hareket, yapmak istediği işleme göre kilit isteğinde bulunur
- ▶ okuma kilidi varsa yazma kilidine çevrilmesi
- ▶ istek yerine getirilemiyorsa beklemeye başlar
- ▶ diğer hareket kilidi bırakınca devam eder
- ▶ **sonsuz bekleme**

24 / 44

Yitirilen Güncelleme

Hareket A	Hareket B
...	...
RETRIEVE p (S+)	...
...	...
...	RETRIEVE p (S+)
...	...
UPDATE p (X-)	...
bekle	...
bekle	UPDATE p (X-)
bekle	bekle

25 / 44

Kesinleşmemiş Veriye Bağımlılık

Hareket A	Hareket B
...	...
...	UPDATE p (X+)
...	...
RETRIEVE p (S-)	...
bekle	...
bekle	ROLLBACK
RETRIEVE p (S+)	
...	

26 / 44

Tutarsız Çözümleme

Hareket A	Hareket B
...	...
RETRIEVE acc1 (S+)	...
RETRIEVE acc2 (S+)	...
...	...
...	UPDATE acc3 (X+)
...	UPDATE acc1 (X-)
...	bekle
RETRIEVE acc3 (S-)	bekle
bekle	bekle

27 / 44

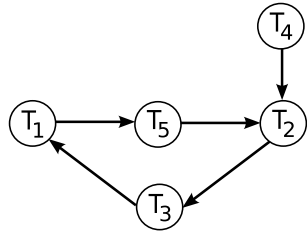
Ölümcül Kilitlenme

- **ölümcül kilitlenme**: hareketlerin birbirlerinin kilitleri bırakmalarını beklemesi
- neredeyse her zaman iki hareket arasında
- farketmek ve çözmek
- önlemek

28 / 44

Ölümcül Kilitlenmenin Çözülmesi

örnek

- ▶ bekleme grafi
- ▶ bir **kurban** seç ve öldür

29 / 44

Ölümcül Kilitlenmenin Önlenmesi

- ▶ her hareketin başlama zamanı mührü var
- ▶ A hareketinin kilit isteği
B hareketinin tuttuğu bir kilitte çelişiyorsa:
- ▶ **bekle-öl**: A, B'den yaşlıysa bekler, gençse ölür
A geri alınıp yeniden başlatılır
- ▶ **yarala-bekle**: A, B'den gençse bekler, yaşlıysa B'yi yaralar
B geri alınıp yeniden başlatılır
- ▶ yeniden başlatılan hareketin zaman mührü değiştirilmez

30 / 44

Kilit Komutları

- ▶ okuma kilidi
`SELECT query FOR SHARE`
- ▶ yazma kilidi
`SELECT query FOR UPDATE`

31 / 44

Yalıtım Düzeyleri

- ▶ yalıtım azaltılırsa eşzamanlılık artırılabilir
- ▶ değişik yalıtım düzeyleri:
- ▶ serileştirilebilir
- ▶ yinelenenebilir okuma
- ▶ sonlandırılanları okuyabilme
- ▶ sonlandırılmayanları okuyabilme

32 / 44

Serileştirilebilirlik

- ▶ *seri çalıştırma*: hareketlerin biri bitmeden diğeri başlamıyor
- ▶ *serileştirilebilir*: eşzamanlı çalışmanın sonucu her zaman seri çalıştırmalardan birinin sonucu ile aynı

örnek

- ▶ $x = 10$
- ▶ A hareketi: $x = x + 1$
- ▶ B hareketi: $x = 2 * x$
- ▶ önce A, sonra B: $x = 22$
- ▶ önce B, sonra A: $x = 21$

33 / 44

İki Aşamalı Kilitleme

- ▶ *iki aşamalı kitleme*: herhangi bir kilit bırakıldıktan sonra yeni kilit isteğinde bulunulmaz
- ▶ genişleme aşaması: alınan kilit sayısı artıyor
- ▶ daralma aşaması: alınan kilit sayısı azalıyor
- ▶ *iki aşamalı sıkı kitleme*: bütün kilitler hareketin sonunda bırakılır
- ▶ *Bütün hareketler iki aşamalı kitleme protokolüne uyarsa bütün eşzamanlı çalıştırmalar serileştirilebilir.*

34 / 44

Sonlandırılanları Okuyabilme

- ▶ read committed: yalnızca yazma kilitleri hareket sonuna kadar tutulur

Hareket A	Hareket B
...	...
RETRIEVE p (S+)	...
...	...
kilidi bırak	...
...	...
...	UPDATE p (X+)
...	COMMIT
RETRIEVE p (S+)	

35 / 44

Hayaletler

- ▶ *hayalet*: sorgu yeniden çalıştırıldığında yeni çoklular ortaya çıkıyor

örnek

- ▶ A hareketi bir müşterinin hesaplarının ortalamasını hesaplıyor:
$$\frac{100+100+100}{3} = 100$$
- ▶ B hareketi aynı müşteriye (200) birimlik yeni bir hesap yaratıyor
- ▶ A hareketi hesabı yeniden yapıyor:
$$\frac{100+100+100+200}{4} = 125$$

36 / 44

Yalıtım Düzeyleri

- bir yalıtım düzeyi belirleme

SET TRANSACTION ISOLATION LEVEL

[SERIALIZABLE | REPEATABLE READ |
READ COMMITTED | READ UNCOMMITTED]

37 / 44

Yalıtım Düzeyi Sorunları

yalıtım düzeyi	kirli okuma	yinelemeyen okuma	hayalet
READ UNCOMMITTED	E	E	E
READ COMMITTED	H	E	E
REPEATABLE READ	H	H	E
SERIALIZABLE	H	H	H

38 / 44

Kilitleme Birimi

- kilitleme çoklu değil bağıntı değişkeni biriminde yapılabilir
- hatta veri tabanı biriminde
- birim: kilitlenen birim
- birim genişledikçe eşzamanlılık azalır
- çoklular üzerinde alınmış kilitlerin bulunması zor
→ önce bağıntı değişkeni düzeyinde **niyet kilitleri** alınsın

39 / 44

Niyet Kilitleri

- Parçayı Okuma (IS):
hareket bazı çokluları okumaya niyetleniyor
- Parçaya Yazma (IX):
IS + hareket bazı çoklulara yazmaya niyetleniyor
- Bütünü Okuma (S):
bağıntıda eşzamanlı okuyucular olabilir ama yazıcılar olmamalı
- Bütünü Okuma + Parçaya Yazma (SIX):
S + IX
- Bütüne Yazma (X):
bağıntıda hiçbir eşzamanlı çalışma olmamalı

40 / 44

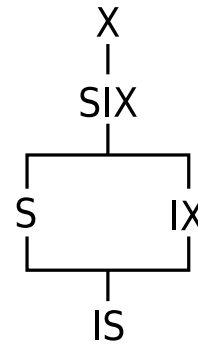
Kilit İstekleri

kilit uyumluluk matrisi

	X	SIX	IX	S	IS	-
X	H	H	H	H	H	E
SIX	H	H	H	H	E	E
IX	H	H	E	H	E	E
S	H	H	H	E	E	E
IS	H	E	E	E	E	E

41 / 44

Kilit Öncelikleri

- ▶ çoklu üzerinde okuma kilidi için bağıntı üzerinde en az IS
- ▶ çoklu üzerinde yazma kilidi için bağıntı üzerinde en az IX

42 / 44

Kilitleme Komutları

- ▶ bir tabloyu kilitleme

```
LOCK [ TABLE ] table_name  
      [ IN lock_mode MODE ]
```

- ▶ kilit kipleri:

- ▶ ACCESS SHARE
- ▶ ROW SHARE
- ▶ ROW EXCLUSIVE
- ▶ SHARE UPDATE EXCLUSIVE
- ▶ SHARE
- ▶ SHARE ROW EXCLUSIVE
- ▶ EXCLUSIVE
- ▶ ACCESS EXCLUSIVE

43 / 44

Kaynaklar

Okunacak: Date

- ▶ Chapter 16: Concurrency

44 / 44